

ESTETİK EKONOMİSİ

Duygu ÖZTÜRK

Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Maliye Bölümü, ozturkduygu95@gmail.com, ORCID:0000-0003-4411-5208

Geliş Tarihi/Received: 20.06.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 06.07.2023

e-Yayın/e-Printed: 02.07.2025

ÖZET

Plastik cerrahi alanının alt iki dalından biri olan estetik cerrahi, tamamen estetik kaygılarla gerçekleştirilen tıbbi müdahaleleri kapsamaktadır. Bireylerin bu tıbbi müdahaleleri yaptırmayı tercih etmesinin temel sebebi ise fiziksel yapıdaki mevcut anormalliğin düzelmesiyle ruhsal yapıda meydana getirdiği bozuklukların tedavisidir. Estetik problemi olan bireyler, özgüvensizlik yaşamakta, sosyal olamamakta, iş hayatında geri planda kalma eğilimi göstermektedir. Birey estetik müdahaleyle kusurlu bulunduğu durumdan kurtulduğunda ise kendini güzel görmeye başlamakta, sosyallliğini ve bununla birlikte psikolojisini olumlu anlamda etkileyebilmekte, iş hayatında bir ivme yakalayabilmektedir. Bu durum ise bireyden topluma bir pozitif dışsallığa neden olmaktadır. Genellikle estetik müdahaleler sağlık sigortası kapsamında sayılmamaktadır. Bu müdahalelerin fiyatlandırılması ise hizmetin türü, hizmetin sağlandığı yer, kullanılan ekipmanların maliyeti, personel maaşları gibi birçok ekonomik değişkene bağlı olmakta bu da sağlayıcılar arasında rekabetini ve estetik ekonomisi kavramını oluşturmaktadır. Estetik cerrahi alanında yapılan cerrahi ve cerrahi olmayan operasyon sayılarına küresel ölçekte bakıldığında ise farklılıklar gösterse bile yeni gelişmeler ışığında yıllara göre artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Son verilere göre 5. sırada yer alan ülkemizde de estetik sektöründe operasyon sayılarında yıllar itibarıyla artış gözlenmektedir. Son 10 yılda toplam operasyon sayısında yüzde 214,4 oranında muazzam bir büyüme yaşanmıştır. Bu büyümede estetik turizminin yıllar içinde artmasının da payı oldukça fazladır. Bu veriler dikkate alındığında ise estetiğin ve estetik cerrahi alanının yeri ve önemi de her geçen yıl artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Estetik Cerrahi, Estetik Cerrahi Uygulamalar, Estetik Ekonomisi, Türkiye, Estetik Turizm.

Aesthetic Economy**ABSTRACT**

Aesthetic surgery, which is one of the two sub-branches of plastic surgery, covers medical interventions performed purely for aesthetic concerns. The main reason why individuals prefer to have these medical interventions is the treatment of mental disorders caused by the improvement of the existing abnormality in the physical structure. Individuals with aesthetic problems experience lack of self-confidence, cannot be social, and tend to stay in the background in business life. When the individual gets rid of the situation that he/she finds defective with aesthetic intervention, he/she starts to see himself/herself as beautiful, can affect his/her sociality and psychology in a positive way, and can gain momentum in his/her business life. This situation causes a positive externality from the individual to the society. Generally, aesthetic interventions are not covered by health insurance. The pricing of these interventions depends on many economic variables such as the type of service, the place where the service is provided, the cost of the equipment used, and the salary of the personnel, which creates the concept of aesthetic economy and competition among the providers. When the number of surgical and non-surgical operations performed in the field of aesthetic surgery is examined on a global scale, it is seen that there is an increasing trend over the years in the light of new developments, even though they show differences. In our country, which ranks 5th according to the latest data, an increase in the number of operations in the aesthetic sector is observed over the years. In the last 10 years, there has been a tremendous growth of 214.4 percent in the total number of operations. The increase in aesthetic tourism over the years has a significant share in this growth. Considering these data, the place and importance of aesthetics and aesthetic surgery is increasing every year.

Key Words: Aesthetic Surgery, Aesthetic Surgical Applications, Aesthetic Economy, Turkey, Aesthetic Tourism.

GİRİŞ

Estetik cerrahi, bir kişinin dış görünümünde güzelleşmeyi amaçlayan işlemler içeren plastik cerrahinin alt dallarından biridir. Bu tür prosedürlerin temel amacı sadece işlevsel düzeltme değil aynı zamanda estetik standartlara uygun ideal bir vücut görüntüsü elde etmektir. Anlaşılacağı üzere estetik müdahalelerde vücuda yapılan operasyon ve işlemlerde estetik kaygılar ön plandadır ve kişinin normalinin üstünde bir güzellik hedeflenmektedir. Güzellik kavramının kültürel, tarihsel ve bireysel bağlamlara göre farklılık göstermesi, estetik cerrahiye yönelik artan eğilimde önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle, özgüvenin artırılması, sosyal kabul görme ve profesyonel yaşamda avantajlar elde etme gibi motivasyonlar, bu tür müdahalelere olan talebi giderek daha görünür hale getirmiştir.

Günümüzde cerrahi olan estetik operasyonların yanında cerrahi operasyon gerektirmeyen estetik müdahalelerde artış çok daha fazla olmaktadır. Cerrahi operasyon gerektirmeyen müdahalelerin bu artışının sebepleri ise daha uygun, daha kolay ve yenilenebilir olmasından kaynaklanmaktadır. Cerrahi olmayan müdahalelerin kolaylığı, estetik turizminin artışında da etkili olmaktadır. Bu etkenlerle birlikte estetik müdahalelerin ekonomideki hacmi ve öneminde de artış yaşanmaktadır. Ayrıca estetik görünüm için fiziksel aktivite sıklıkla tercih edilen önemli bir ekonomik olgudur (Işık ve Karataş,2020:63).

Bu çalışmada, estetik cerrahi kavramı öncelikle tanımlanacak ve tarihsel gelişimi bağlamında tartışılacaktır. Ardından, estetik cerrahinin hem küresel hem de Türkiye'deki durumu değerlendirilecektir. Son olarak, estetik uygulamaların ekonomik boyutu incelenecek; Türkiye'deki bu ekonomik yapı içinde estetik turizminin maliye politikalarının etkinliğini arttırmadaki yeri analiz edilecektir.

Estetik Cerrahiye Genel Bir Bakış

"Plastik cerrahi" kavramı, Yunanca'da kalıp veya şekil vermek anlamına gelen "plastikos" kelimesinden türemiştir. Tarihsel olarak hem rekonstrüktif hem de estetik amaçlara hizmet etmek için ayrılan iki alt dalı vardır. Rekonstrüktif cerrahinin alanı herhangi bir kaza, yaralanma ya da hastalık kaynaklı oluşan deformeleri düzeltme ve işlevlerini yerine getiremeyen vücut organlarının yeniden işlevlerinin kazandırılmasıdır. Rekonstrüktif cerrahide estetik kaygılar ikinci planda, vücut organlarının fonksiyonlarının yeniden kazandırılması ise ilk amaçtır. Bu sebeple, rekonstrüktif cerrahi tıbbi olarak gerekli kabul edilir ve çoğu sağlık sigortası planı kapsamındadır.

Buna karşın, estetik cerrahi ise tamamen estetik kaygılarla gerçekleştirilen ve bireyin fiziksel görünümünü, daha çok öznel güzellik normlarına uygun biçimde iyileştirmeyi hedefleyen tıbbi müdahaleleri kapsamaktadır. Estetik müdahaleler, bireylerin doğuştan gelen ya da zamanla oluşan görünüm farklılıklarını değiştirme arzusu çerçevesinde ortaya çıkar. Öyle ki, fiziksel görünümde hiçbir işlevsel eksiklik olmasa bile, bireyin algısal olarak "daha güzel" veya "daha genç" bir görünüm isteği bu tür müdahalelerin gerçekleştirilmesinde motivasyon aracıdır (Sevim ve Sevim, 2014: 69).

Plastik cerrahi alanı dünyanın en eskiye dayanan tıp alanlarından biridir. Yazılı kanıtlarda, 4.000 yıl öncesine kadar yüz yaralanmaları için tıbbi tedaviler gözlenmektedir. Antik Hindistan'daki doktorların, MÖ 800'lerde deri greftleri ile rekonstrüktif prosedürlerin uyguladığı bilinmekte ve dönemin cerrahi tekniklerinin şaşırtıcı derecede gelişmiş olduğunu göstermektedir. Ancak plastik cerrahinin modern anlamda gelişimi, diğer birçok tıp disiplini gibi yavaş ilerlemiş; asıl ivmesini 20. yüzyılda, özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında kazanmıştır (McKay, 2019). Bu savaş dönemlerinde rekonstrüktif cerrahi ile estetik cerrahi arasında net bir ayrım yapılmamış, savaş sonrası dönemlerde bu ayrım belirginleşmiştir. (Sevim ve Sevim, 2014:68).

Estetik cerrahinin modern anlamda kurumsallaşması ise ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleşmiştir. 1921 yılında Chicago'da kurulan ilk estetik cerrahi derneği, bu alanın bağımsız bir uzmanlık disiplini olarak tanınmasına olanak sağlamıştır. ABD'nin savaş sonrası dönemde, diğer ülkelere kıyasla daha hızlı bir şekilde bireysellik, tüketim kültürü ve refah toplumu ideale

yönelmesi, estetik cerrahinin toplumsal meşruiyet kazanmasında etkili olmuştur (Heyes ve Jones, 2009; akt. Gürler, 2018: 145). Bu bağlamda, estetik cerrahi yalnızca medikal bir müdahale değil; aynı zamanda modernitenin, beden politikalarının ve tüketici ideolojisinin bir çıktısı olarak değerlendirilmelidir. Türkiye’de ise plastik cerrahi disiplini, 1961 yılında Türk Plastik Cerrahi Derneği’nin kurulmasıyla kurumsal bir kimlik kazanmış; ilk estetik operasyon ise 1975 yılında Dr. Halit Ziya Konuralp tarafından gerçekleştirilmiştir.

Estetik cerrahi kapsamındaki uygulamalar, genel hatlarıyla cerrahi ve cerrahi olmayan prosedürler olmak üzere iki grupta incelenebilir. Cerrahi müdahale gerektiren uygulamalar arasında; burun estetiği (rinoplasti, septorinoplasti), yüz germe, göz kapağı estetiği (blefaroplasti), kepçe kulak düzeltme, çene şekillendirme, skar (yara izi) revizyonu, saç ekimi, meme estetiği (büyütme, küçültme, dikleştirme), yağ aldırma (liposuction), karın germe (abdominoplasti), bacak ve kalça kontur düzeltme gibi operasyonlar yer almaktadır. Ayrıca, erkek beden estetiğine yönelik pektoral implantlar gibi özel uygulamalar da bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Bunlara ek olarak, cerrahi olmayan estetik uygulamalar da son yıllarda büyük bir popülerlik kazanmıştır. Bu tür prosedürler arasında; lazer veya kimyasal yöntemlerle cilt soyma (peeling), kırışıklık ve doku kaybına karşı dolgu uygulamaları (örneğin hyaluronik asit), botulinum toksini (botoks) enjeksiyonları, dudak kalınlaştırma ve lipofilling gibi teknikler sayılabilir (Busen, t.y.).

Bireylerin estetik cerrahi müdahalelere yönelmesinin altında yatan nedenler, büyük ölçüde psikolojik ve sosyokültürel dinamiklere dayanmaktadır. Estetik cerrahiye başvuran bireyler, çoğunlukla yaşın getirdiği fiziksel değişimleri tersine çevirmeyi, idealize edilmiş bir güzellik standardına ulaşmayı ve kendilik algısını yeniden yapılandırmayı hedeflemektedir. Güzellik algısının kültürel bağlamda toplumsal kabul, romantik ilişkilerde çekicilik ve profesyonel hayatta rekabet avantajı ile iç içe geçmiş olması, bu tercihin yalnızca bireysel bir estetik kaygı değil, aynı zamanda bir “yaşam stratejisi” olarak da değerlendirilmesine yol açmaktadır. Nitekim bireyler, estetik müdahale sonrasında kendilerine dair olumlu bir beden imgesine ulaşacaklarını, daha fazla sosyal onay göreceklerini ve hatta mesleki başarılarını artıracaklarını varsaymaktadırlar.

Bu tür müdahaleler, bireyde herhangi bir yapısal bozukluk olmasa dahi, beden algısında var olan “kusurluluğa” dair inancın psikolojik yükünü hafifletmeye yönelik bir tedavi olarak da işlev görebilir. Genel sağlığın, beden ve ruh sağlığının birleşmesinden oluşan bir bütün olduğu varsayımıyla bakıldığında aslında ihtiyaç duyan bireyler için estetik müdahaleler gerekli tıbbi müdahalelerdir.

Estetik sorun algısı taşıyan fakat bu tür müdahalelere erişemeyen bireylerin özgüven düzeylerinde düşüş, sosyal ortamlardan çekinme ve iş yaşamında geri planda kalma gibi davranışsal sonuçlar doğabildiği gözlemlenmektedir. Buna karşılık, bireyin kendi gözünde kusurlu olarak nitelendirdiği fiziksel bir özelliğini estetik müdahale ile değiştirmesi; özgüvenin artmasına, sosyal etkileşimde görünürlük kazanmasına ve psikolojik açıdan daha dengeli bir yaşam sürmesine katkıda bulunmaktadır. Bu iyileşmenin bireysel düzeyde kalmayıp sosyal yaşama ve iş dünyasına da yansıdığı; dolayısıyla toplumsal düzeyde pozitif bir dışsallık ürettiği söylenebilir.

Bununla birlikte, estetik müdahalelerin birey üzerinde olumlu psikolojik etkiler doğurması, bu sürecin her zaman sağlıklı biçimde ilerlediği anlamına gelmemektedir. Özellikle “beden dismorfik bozukluğu” gibi patolojik durumlar söz konusu olduğunda, birey sürekli bir biçimde kendisinde estetik kusurlar arayarak tekrar eden cerrahi müdahalelere yönelebilir. Estetik müdahalenin “dış görünüşü düzeltme” amacının ötesine geçerek bir tür psikolojik bağımlılığa dönüşmesi, bireyin gerçek benliğinden uzaklaşmasına ve kimlik karmaşasına yol açabilir. Bu tür vakalar hem ruh sağlığı hem de ekonomik istikrar açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

Estetik cerrahi uygulamaların çoğu, sigorta kapsamı dışında değerlendirildiğinden bireyler bu hizmetleri genellikle doğrudan ücret ödeyerek temin etmek durumundadır. Bu durum, estetik sağlık hizmetlerini özel sağlık sektörüne daha bağımlı hâle getirmekte; hizmet sunucuları arasında yoğun bir rekabetin doğmasına neden olmaktadır (Krieger ve Shaw, 2000; akt. Wilson, 2014: 783e). Sigorta sistemlerinin dışında kalması, estetik müdahaleleri “özelleşmiş bir sağlık tüketimi” hâline getirmiş ve bu alanın kendi ekonomik dinamiklerini oluşturmaya zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda estetik

cerrahinin gelişimi, yalnızca medikal bir ilerleme değil; aynı zamanda hizmet ekonomilerinin yeniden yapılandığı bir sektörleşme sürecidir.

Estetik müdahalelerde fiyatlandırma politikaları, çok sayıda değişkenin etkileşimine bağlı olarak şekillenmektedir. Sunulan hizmetin niteliği, müdahalenin gerçekleştirildiği kurumun yapısı (özel hastane, kamu hastanesi veya özel klinik), kullanılan tıbbi teknoloji, tedarik edilen malzemelerin maliyeti, cerrahın uzmanlık düzeyi ve sağlık personeline ödenen ücretler gibi unsurlar fiyat düzeyleri üzerinde doğrudan etkilidir. Ayrıca ülke ekonomisinin genel durumu, döviz kuru dalgalanmaları, medikal turizmin hacmi ve toplumsal talep dinamikleri de fiyatlandırma sistematığını belirleyen yapısal faktörler arasında yer almaktadır.

Küresel Ölçekte Estetik Cerrahi

Estetik cerrahiye ilişkin küresel ölçekte nicel veriler elde etmek, sağlık sistemlerinin yapısal farklılıkları, kayıt sistemlerinin heterojenliği ve estetik müdahalelerin çoğunlukla özel sektörde gerçekleştirilmesi gibi nedenlerle oldukça güçtür. Bu bağlamda, dünya genelinde estetik cerrahi uygulamalarına dair en kapsamlı ve sistematik veri setini sunan tek uluslararası kuruluş olan Uluslararası Estetik Plastik Cerrahi Derneği (ISAPS), bu alandaki en yetkin istatistiksel referans kaynağı niteliğindedir. ISAPS, 1990'lı yılların sonlarından itibaren hem cerrahi hem de cerrahi olmayan estetik müdahaleleri takip etmekte ve elde ettiği bulguları yıllık raporlar hâlinde yayımlamaktadır.

Söz konusu istatistikler, dünya genelinde aktif olarak faaliyet gösteren plastik cerrahların katılımıyla gerçekleştirilen anket temelli veri toplama yöntemine dayanmaktadır. Ancak bu yöntemin doğası gereği, istatistiksel çıktılar yalnızca anketi yanıtlayan plastik cerrahların bildirimlerine dayanmakta; dolayısıyla kayıt dışı uygulamalar, diğer tıp disiplinleri tarafından yapılan estetik işlemler ya da estetisyen temelli uygulamalar bu veriler kapsamında yer almamaktadır. Bu nedenle, ISAPS verileri estetik cerrahi alanındaki genel eğilimleri izlemek için güvenilir bir temel sunsa da dünya çapında gerçekleştirilen tüm müdahaleleri yansıtmakta yetersiz kalabilir. Bu noktada metodolojik sınırlılıkların farkında olarak istatistiklerin temsili değer taşıdığı vurgulanmalıdır.

ISAPS verileri, 2016–2020 yılları arasında hem cerrahi (örneğin rinoplasti, liposuction, meme estetiği) hem de cerrahi olmayan (botoks, dolgu, lazer uygulamaları vb.) müdahaleleri kapsayacak biçimde sınıflandırılmıştır (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1: 2016-2020 Yılları Arasında Dünya'da Uygulanan Estetik İşlemleri

Yıllar	Cerrahi estetik operasyon sayısı	Cerrahi olmayan operasyon sayısı	Toplam
2016	10.273.882	13.196.634	23.470.516
2017	10.766.848	12.623.694	23.390.542
2018	10.607.227	12.659.147	23.266.374
2019	11.363.569	13.618.735	24.982.304
2020	10.129.528	14.400.347	24.529.875

Kaynak: ISAPS

ISAPS tarafından yayınlanan küresel veriler, estetik cerrahi uygulamalarındaki yıllık değişimleri analiz etme açısından önemli bir referans noktası sunmaktadır. 2020 yılına ait veriler incelendiğinde, estetik cerrahi operasyonlarında önceki yıllara kıyasla %10,9 oranında bir azalma yaşandığı görülmektedir. Bu düşüş, doğrudan COVID-19 pandemisi ile ilişkilendirilebilir. Pandeminin özellikle ilk dalgasında birçok ülkede sağlık hizmetlerinin yeniden önceliklendirilmesi, cerrahların muayenehane faaliyetlerini

geçici olarak askıya almasına ve seçici estetik müdahalelerin ertelenmesine neden olmuştur. Bu durum, cerrahi müdahalelerde belirgin bir gerilemeye yol açmıştır.

Buna karşın, cerrahi olmayan estetik işlemler pandemiye rağmen artış eğilimini sürdürmüştür; ancak bu artışın hızı, önceki yıllara kıyasla yavaşlamıştır. 2019 yılında cerrahi olmayan müdahalelerdeki yıllık artış oranı %7,6 iken, bu oran 2020 yılında %5,7'ye gerilemiştir. Bu azalış, hem küresel hareketliliğin kısıtlanması hem de bireylerin ekonomik belirsizlik nedeniyle estetik harcamalarını ertelemesiyle açıklanabilir. Tüm bu koşullara rağmen, estetik sektörünün genelinde %1,8'lik bir büyümenin gerçekleşmiş olması, sektörün esnek yapısını ve cerrahi olmayan işlemlerin pazar içindeki artan ağırlığını göstermektedir.

Önceki yıllarda estetik cerrahi gelirlerinin büyük bir kısmı cerrahi müdahalelerden sağlanırken, günümüzde bu gelir akışının belirgin biçimde cerrahi olmayan işlemlere yöneldiği gözlemlenmektedir. Bu dönüşümün ardında çok katmanlı nedenler bulunmaktadır. Cerrahi olmayan işlemler genellikle daha düşük maliyetli, hızlı uygulanabilir, kısa iyileşme süreli ve tekrarlanabilir olmalarıyla dikkat çekmektedir. Ayrıca, acil durumlarda ertelenebilir ya da iptal edilebilir nitelikte olmaları, bu tür işlemleri özellikle belirsizlik dönemlerinde daha cazip hâle getirmektedir.

ISAPS'in 2020 yılına ilişkin "Global Survey" raporunda yer alan veriler, estetik müdahale yapılan ülkelere dair küresel bir sıralama da sunmaktadır. En fazla estetik müdahalenin gerçekleştirildiği ilk on ülke sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri, Brezilya, Almanya, Japonya, Türkiye, Meksika, Arjantin, İtalya, Rusya ve Hindistan'dır. Bu sıralama, sadece müdahale sayısına değil, aynı zamanda estetik sağlık hizmetlerinin ulusal sistem içindeki konumuna ve bu hizmetlere yönelik toplumsal talebe dair dolaylı bir fikir vermektedir.

Öte yandan, estetik turizmi bağlamında değerlendirildiğinde, en yüksek yabancı hasta oranına sahip ülkeler arasında Meksika (%28,2), Türkiye (%25,8) ve Kolombiya (%21,8) öne çıkmaktadır. Bu veriler, bu ülkelerin estetik sağlık hizmetlerini yalnızca yerel taleple değil, küresel düzeyde talep edilen bir hizmet alanı hâline dönüştürdüklerini göstermektedir. Özellikle Türkiye'nin bu bağlamda öne çıkmasında hem medikal altyapının niteliği hem de fiyat-performans dengesi etkili olmaktadır.

Tablo 2: Toplam estetik işlemleri sayısına göre sıralanan ilk 10 ülkedeki operasyon sayıları

Sıra	Ülkeler	Cerrahi operasyon sayısı	Cerrahi operasyon yüzdesi	Cerrahi olmayan operasyon sayısı	Cerrahi olmayan operasyon yüzdesi	Toplam operasyon sayısı	Toplam yüzde
1	ABD	1.485.116	%14,7	3.182.815	%22,1	4.667.931	%19,0
2	Brezilya	1.306.962	%12,9	622.396	%4,3	1.929.359	%7,9
3	Almanya	425.855	%4,2	731.883	%5,1	1.157.738	%4,7
4	Japonya	222.642	%2,2	835.556	%5,8	1.058.198	%4,3
5	Türkiye	360.542	%3,6	584.935	%4,1	945.477	%3,9
6	Meksika	456.489	%4,5	404.229	%2,8	860.718	%3,5
7	Arjantin	284.320	%2,8	566.520	%3,9	850.840	%3,5
8	İtalya	245.400	%2,4	585.468	%4,1	830.868	%3,4
9	Rusya	478.200	%4,7	143.400	%1,0	621.600	%2,5
10	Hindistan	255.528	%2,5	268.536	%1,9	524.064	%2,1

Kaynak: ISAPS

Dünya bazında en çok plastik cerraha sahip ülkelerdeki güncel verilere göre, dünya genelinde en fazla plastik cerraha sahip ülke, açık ara farkla Amerika Birleşik Devletleri'dir. Yaklaşık 7.000 plastik cerrah

ile ABD, dünyadaki toplam plastik cerrahların %16,1'ini bünyesinde barındırmaktadır. Bu durum, ülkenin estetik cerrahiye hem iç talep hem de estetik turizm açısından bir ekonomik sektör hâline getirme kapasitesini yansıtmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'ni plastik cerrah sayısı bakımından takip eden ülkeler sırasıyla Brezilya (5.843 cerrah; %13,4), Çin (3.000 cerrah; %6,9), Japonya (2.707 cerrah; %6,2) ve Güney Kore'dir. Güney Kore, toplam plastik cerrah sayısı itibarıyla %5,9'luk bir küresel paya sahiptir ve özellikle estetik yüz cerrahisi ile cilt gençleştirme uygulamaları konusunda uluslararası bir çekim merkezi konumuna ulaşmıştır.

Türkiye ise yaklaşık 1.300 plastik cerrah ile küresel dağılımda %3'lük bir paya sahip olarak 11. sırada yer almaktadır. Sayısal anlamda bu oran görece düşük gibi görünse de Türkiye'nin plastik cerrahi alanındaki profesyonel insan kaynağı, uluslararası hastalara sunduğu hizmet çeşitliliği ve yüksek hizmet kalitesi ile oransal gücünün ötesinde bir etki üretmektedir. Türkiye'nin bu alanda sahip olduğu avantajlar, özellikle medikal turizmdeki rekabet gücünü pekiştiren bir unsur olarak dikkat çekmektedir.

Bu dağılım, yalnızca ülke içi estetik taleplerin büyüklüğünü değil; aynı zamanda ülkelerin estetik sağlık hizmetlerini bir ekonomik ihracat kalemi olarak ne ölçüde değerlendirdiğini de ortaya koymaktadır. Cerrah sayısının yüksekliği, sağlık altyapısının gelişmişliği ile düşünüldüğünde, estetik cerrahinin yalnızca bireysel bir güzellik arayışı değil; aynı zamanda ülkelerin ekonomik büyüme stratejilerinde yer alan bir sektör hâline geldiğini göstermektedir.

Türkiye'nin Estetik Cerrahi Alanındaki Yeri

ISAPS, "Global Survey 2020 Raporları" verileri, Türkiye'nin estetik cerrahi uygulamaları açısından küresel ölçekteki konumunu gözler önüne sermektedir. Bu verilere göre Türkiye, dünyada en fazla estetik müdahalenin gerçekleştirildiği beşinci ülke konumuna yükselmiştir. Küresel ölçekte bir yıl içerisinde toplamda 10 milyon 129 bin 528 cerrahi ve 14 milyon 400 bin 347 cerrahi olmayan estetik uygulama gerçekleştirildiği bildirilmektedir. Türkiye özelinde ise aynı dönemde toplam 945 bin 477 estetik müdahale yapılmıştır. Bu müdahalelerin 360 bin 542'si cerrahi işlem gerektiren uygulamalardan, 584 bin 935'i ise cerrahi olmayan işlemlerden oluşmaktadır.

Veri seti detaylı biçimde incelendiğinde, Türkiye'de gerçekleştirilen cerrahi işlemlerin 165 bin 750'sinin yüz ve kafa bölgesi; 106 bin 938'inin vücudun çeşitli bölgeleri ve 87 bin 854'ünün meme operasyonları olduğu görülmektedir. Cerrahi olmayan müdahaleler içerisinde ise 528 bin 229 uygulama enjeksiyon temelli işlemlerden oluşurken, 20 bin 358'i yüz yenileme prosedürlerini kapsamaktadır. Bu dağılım, Türkiye'deki estetik cerrahi talebinin hem yüz-gövde ayrımı hem de operasyonel niteliği açısından çeşitlilik arz ettiğini göstermektedir.

Uygulama türlerine göre incelendiğinde, cerrahi işlemler içerisinde en sık tercih edilen operasyonun %18,6 ile rinoplasti (burun estetiği) olduğu, bunu sırasıyla %16 ile liposuction (yağ alma) ve %10,9 ile meme estetiği operasyonlarının izlediği görülmektedir. Cerrahi olmayan işlemler kategorisinde ise botulinum toksin (botoks) uygulamaları %61'lik oranla başı çekmekte; ardından hyalüronik asit bazlı dolgu uygulamaları ve lazer temelli işlemler gelmektedir. Bu veriler, estetik talebin hem fonksiyonel hem de kozmetik motivasyonlarla şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 3: Türkiye'de 2019-2020 yıllarında yapılan estetik uygulamaları

Yıllar	Cerrahi estetik operasyon sayısı	Cerrahi operasyon yüzdesi	Cerrahi olmayan operasyon sayısı	Cerrahi olmayan operasyon yüzdesi	Toplam operasyon sayısı	Toplam yüzde
2019	351.930	3,1%	402.462	3,0%	754.392	3,0%
2020	360.542	3,6%	584.935	4,1%	945.477	3,9%

Kaynak: ISAPS

ISAPS raporları aynı zamanda Türkiye'nin bu alandaki tarihsel ilerlemesine dair önemli göstergeler sunmaktadır. Geçmiş yıllarda daha alt sıralarda yer alan Türkiye, özellikle son on yıllık dönemde kayda değer bir ivme kazanmıştır. 2019 yılında Türkiye'nin küresel estetik pazarındaki payı %3 iken, 2020'de bu oran %3,9'a yükselmiş ve ülkedeki yıllık estetik işlem sayısı 1 milyona yaklaşmıştır. Pandemi koşullara rağmen yaşanan bu büyüme, Türkiye'nin sağlık altyapısındaki esnekliği, maliyet avantajı ve uzman insan kaynağının niteliği ile açıklanabilir.

Tablo 4: Türkiye'de 2010 ve 2020 yıllarında estetik uygulamalarının değişimi (%)

Yıllar	Cerrahi operasyon sayısı	Cerrahi olmayan operasyon sayısı	Toplam operasyon Sayısı
2010	141.239	159.502	300.741
2020	360.542	584.935	945.477
Değişim (%)	155,3	266,8	214,4

ISAPS verileri, 2010–2020 döneminde Türkiye'de estetik cerrahi sektöründe yapısal bir dönüşüm yaşandığını göstermektedir. Bu dönemde cerrahi operasyonlar %155, cerrahi olmayan işlemler %266 ve toplam uygulamalar %214 oranında artış göstermiştir. Sektörün ekonomik hacmi yaklaşık 2 milyar dolara ulaşmış, cerrahi olmayan işlemlerin yıllık cirosu ise 100 milyon dolar seviyesine gelmiştir. Bu veriler, estetik cerrahinin Türkiye'de yalnızca medikal bir alan olmaktan çıkarak çok boyutlu bir ekonomik sektöre dönüştüğünü göstermektedir. Sektörün yıllık ortalama büyüme hızının %10 civarında seyretmesi, Türkiye'nin bu alandaki rekabetçiliğinin sürdürülebilir bir zemine oturduğuna işaret etmektedir.

Türkiye'nin bu yüzden öne çıkan bir sağlık destinasyonu hâline gelmesinde, uygun fiyatlandırma politikalarının yanı sıra uluslararası akreditasyona sahip sağlık kuruluşlarının yaygınlığı, deneyimli cerrah kadrosu ve jeopolitik konumunun sunduğu erişilebilirlik avantajları etkili olmaktadır. Tüm bu unsurlar, Türkiye'yi sadece bölgesel değil, küresel düzeyde de estetik sağlık turizminin merkezlerinden biri hâline getirmiştir.

Estetik Turizmi

Estetik turizmi, bireylerin estetik cerrahi ya da cerrahi olmayan müdahaleler amacıyla sağlık hizmetlerini kendi ülkeleri dışında bir ülkede almayı tercih etmesiyle tanımlanan ve son yıllarda giderek artan bir küresel sağlık hareketliliği biçimidir. Lunt ve arkadaşlarının (2010) da belirttiği gibi bu tür seyahatler yalnızca tıbbi müdahaleleri değil, aynı zamanda eğlence, alışveriş ve turistik faaliyetleri de kapsayan çok boyutlu bir tüketim alanı yaratmaktadır. Bu sebeple estetik turizmi, yalnızca sağlık turizmi kapsamında değerlendirilmemeli; aynı zamanda ülkeler arası sermaye hareketliliği, mal ve hizmet akışı, faktör gelirleri ve kamu gelirleri üzerindeki etkileriyle birlikte maliye biliminin de doğrudan ilgi alanına girmektedir.

Günümüz küresel sağlık turizmi dinamiklerinde dikkat çeken en önemli eğilim, estetik işlemlerin gelişmiş ülkelere göre düşük gelir düzeyine sahip ülkelere doğru yönelmesidir. Bu ters yönlü sağlık hizmeti talebi, klasik ticaret teorilerinden farklı olarak yalnızca fiyat avantajı ile açıklanamaz; işlem sonrası takip sürecinin kısa oluşu, hizmet sunumundaki uzmanlaşma, mahremiyet arayışı ve turistik değerlerin bir araya gelmesi ile çok boyutlu fayda maksimizasyonu stratejisine dayanmaktadır. Bu yönüyle estetik turizmi, uluslararası hizmet ticareti kapsamında "yüksek katma değerli" bir sektörel faaliyet hâline gelmektedir.

ISAPS (2020) verilerine göre Türkiye’de gerçekleştirilen estetik işlemlerin yaklaşık %25,8’i yurt dışından gelen bireyler tarafından talep edilmektedir. Bu veri, Türkiye’nin hem bölgesel hem de küresel ölçekte bir sağlık destinasyonu haline geldiğini göstermektedir. Türkiye’nin estetik turizmde bu denli öne çıkmasında üç temel faktör belirleyicidir: (1) nispeten düşük maliyetle yüksek kaliteli hizmet sunumu, (2) uluslararası düzeyde rekabet edebilecek uzman insan kaynağı ve (3) sağlık-turizm bütünleşmesini destekleyen turizm altyapısı ve ülkenin doğal ve turistik yerleridir (Howard, 2015; akt. Livingston, 2015:9).

Estetik turizminin kamu maliyesi açısından önemi çok boyutludur. İlk olarak, bu faaliyet alanı doğrudan döviz girdisi sağlayan bir hizmet sektörü olup, cari işlemler dengesi üzerindeki olumlu katkısıyla makroekonomik istikrarın sağlanmasında önemli bir rol oynar. Sağlık hizmeti alımı için ülkeye gelen her hasta, yalnızca tıbbi hizmetlere değil, konaklama, ulaşım, yiyecek-içecek, alışveriş ve kültürel tüketime de yöneldiğinden dolayı vergi gelirlerinde artışa neden olmaktadır. Bu süreç, başta Katma Değer Vergisi (KDV) olmak üzere, otel konaklama vergisi, özel iletişim vergisi, gümrük gelirleri ve gelir vergisi tahsilatına katkı sağlamaktadır.

İkinci olarak, estetik turizmi sektörünün büyümesi istihdamın genişlemesi açısından da dikkate değer bir alandır. Hem doğrudan sağlık personeli hem de dolaylı olarak turizm ve hizmet sektörü çalışanları açısından yeni iş olanakları yaratmaktadır. Ayrıca, yüksek vasıflı iş gücünün ülkede tutulmasına katkı sağlayarak, beyin göçünü azaltıcı etkiler de doğurabilir. Maliye biliminin perspektifinden bakıldığında, bu gelişme vergi tabanının genişlemesi, dolaylı vergi geliri artışı ve kamu hizmet arzının sürdürülebilirliği açısından stratejik önem taşımaktadır.

Üçüncü olarak, estetik turizmi, kamu-özel iş birliği modelleri çerçevesinde geliştirilebilecek sektörel teşvik politikalarının uygulanması için de elverişli bir alan sunmaktadır. Özellikle bu sektörde faaliyet gösteren kurumlara yönelik vergi teşvikleri ve Ar-Ge destekleri ile Türkiye’nin küresel rekabetçiliğini artırabilir. Bu noktada, vergi harcamaları ile elde edilen döviz girdileri arasındaki marjinal fayda analizi de kamu maliyesi literatüründe önemli bir alan yaratmaktadır.

Sonuç olarak estetik turizmi, yalnızca bireylerin bedensel görünümüne yönelik tıbbi müdahalelerle sınırlı bir alan olmaktan çıkmış; ekonomik büyüme, mali sürdürülebilirlik ve kamu gelirlerinin çeşitlenmesi açısından stratejik bir sektör hâline gelmiştir. Türkiye’nin bu sektördeki yükselişi, sadece arz yönlü avantajlara değil; aynı zamanda vergi politikaları, döviz yönetimi ve istihdam stratejileri gibi maliye politikalarının etkinliğine bağlı olarak daha da ivmelenebilecektir.

SONUÇ

Estetik cerrahi, tarihsel olarak bireylerin fiziksel görünüm algılarına yönelik psikososyal ihtiyaçlarına yanıt vermek amacıyla plastik cerrahinin teknik bir alt disiplini olarak gelişmiştir. Estetik müdahaleler, yalnızca bireyin dış görünümünü değiştirmekle kalmamakta; aynı zamanda özsaygı, özgüven, sosyal kabul ve yaşam kalitesi gibi çok boyutlu psikolojik ve toplumsal parametreleri de olumlu yönde etkilemektedir. Bu yönüyle estetik cerrahi, çağdaş bireyin hem bedensel hem de sosyal bütünlüğünü hedef alan bütüncül bir sağlık yaklaşımının parçası hâline gelmiştir.

ISAPS verilerine göre, 2016–2020 yılları arasında dünya genelinde estetik müdahalelerde %4,51’lik bir artış yaşanmış; pandemi koşullarına rağmen yalnızca 2020 yılında sektörde %1,8’lik bir büyüme kaydedilmiştir. Türkiye özelinde ise 2019’da %3 olan pazar payı, 2020’de %3,9’a çıkarak dikkate değer bir ivme kazanmıştır. Bu göstergeler, estetik cerrahinin küresel sağlık ekonomisi içindeki öneminin giderek arttığını, Türkiye’nin de bu büyüme dinamiklerinde aktif bir aktör hâline geldiğini göstermektedir.

Estetik turizmi ise bu büyümenin stratejik itici güçlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere yönelen bu sağlık mobilitesi, maliyet-etkin çözümlerle yüksek kaliteli sağlık hizmetlerine erişimi mümkün kılmakta; aynı zamanda tatil, alışveriş ve kültürel deneyim gibi ikincil faydaları da beraberinde getirmektedir. Türkiye’nin, estetik turizmde sahip olduğu klinik

kapasite, tıbbi uzmanlık düzeyi, turistik cazibe unsurları ve uygun fiyat avantajı ile küresel rekabette öne çıkması, yalnızca bireysel düzeyde hizmet alımını değil; aynı zamanda ulusal düzeyde ekonomik kazanımları da beraberinde getirmektedir.

Maliye disiplini perspektifinden bakıldığında estetik turizmi; dolaylı vergiler üzerinden kamu gelirlerini artıran, sosyal güvenlik prim tabanını genişleten, döviz girdisi sağlayarak cari açıkla mücadelede katkı sunan, istihdam oluşturan ve kayıt dışı ekonominin azaltılmasına hizmet eden çok yönlü bir mali araç niteliği taşımaktadır. Estetik turizmine yönelik kamu-özel iş birliklerinin güçlendirilmesi, vergi teşviklerinin verimlilik analizlerine dayalı biçimde uygulanması ve sektörün şeffaf ve belgeli bir yapıda ilerlemesi; maliye politikalarının etkinliğini artırmak açısından stratejik önemdedir.

Sonuç olarak, estetik turizmi yalnızca bireysel bedensel dönüşüm değil; aynı zamanda yüksek katma değerli bir hizmet ihracatı, çok sektörlü ekonomik etkileşim, mali yapıyı destekleyen vergi ve prim geliri üretimi anlamına gelen bütüncül bir kalkınma aracıdır. Bu potansiyelin, kısa vadeli kazanç odaklı politikalarla sınırlanmaması; uzun vadeli, bütüncül ve kurumsal bir vizyonla yönetişiminin sağlanması, ülkenin hem sağlık hem de maliye politikası hedeflerine ulaşmasında önemli olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aydın, E.E., (ty). *Estetik yaptırmanın psikolojik etkileri*. Elif Eren Aydın. <https://www.eliferenaydin.com/estetik-yaptirmanin-psikolojiye-etkileri/>
- Bridge, C. (2006). "Globalization and healthcare: understanding health and medical tourism", *Expert Review of Pharmacoeconomics & Outcomes Research*, 6(4), p.447-454.
- Bozkuş F., Bay Yılmaz Ö. (2017, 27 Ekim). *Estetik Ekonomisi*. Ekonomist. <https://www.ekonomist.com.tr/kapak-konusu/estetik-ekonomisi.html>
- Buğşem Ö. *Plastik, rekonstrüktif ve estetik cerrahi nedir? Ne yapar?* Ömer Buğşem. <http://www.omerbuhsem.com/omer-buhsem/estetik-cerrahi-nedir.html>
- Gürler, G. (2018). Estetik cerrahi müdahale görmüş bireyler üzerine bir alan araştırması. *Sosyoloji Dergisi*, (38), 142-172. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosder/issue/50034/641391>
- Heidekrueger, P. I., Juran, S., Ehrl, D., Aung, T., Tanna, N., & Broer, P. N. (2017). Global aesthetic surgery statistics: a closer look. *Journal of plastic surgery and hand surgery*, 51(4), 270–274. <https://doi.org/10.1080/2000656X.2016.1248842>
- ISAPS., International Society of Aesthetic Plastic Surgery, ISAPS Global İstatistikleri: <https://www.isaps.org/medical-professionals/isaps-global-statistics/> adresinden alınmıştır.
- İşık, A., Karataş, M., "Different Overview of Sports Economy: Physical Activity Economy". 3th International Conference On Sports For All And Wellness, özet metin kitabı, ISBN: 978-625-400-779-8. 2020, 63.
- Mckay L. (2019, Aug 18). *A brief history of cosmetic surgery*. Costhetics. <https://www.costhetics.com.au/news/a-brief-history-of-cosmetic-surgery/>
- Livingston, Amanda (2015) "Plastic paradise: the trends & effects of cosmetic surgery tourism in economically growing countries," *The Coben Journal*: Vol. 2: Iss. 1, Article 2. Retrieved from <https://digitalcommons.library.umaine.edu/tcj/vol2/iss1/2>
- Lunt, N., & Carrera, P. (2010). Medical tourism: assessing the evidence on treatment abroad. *Maturitas*, 66(1), 27-32.
- Sevim, S., & Aydın Sevim, B. (2014). 21. yüzyılın ilk on yılında estetik cerrahinin yükselişi: ABD örneği.

Tamer Bakar, G., Akyürek, S. (2021). Within the scope of health tourism; a study of aesthetic practices in Turkey: A study on the Bakırköy district Istanbul province. *Logos Universality Mentality Education Novelty: Social Sciences*, 9(2), 1-25. <https://doi.org/10.18662/lumenss/9.2/41>

Rising trend in tourism aesthetic tourism. (July, 2020). Retrieved from <https://mobil.tim.org.tr/Content/files/the-turkish-perspective-temmuz-2020-81.pdf>

Wilson, S. C., Soares, M. A., Reavey, P. L., & Saadeh, P. B. (2014). Trends and drivers of the aesthetic market during a turbulent economy. *Plastic and reconstructive surgery*, 133(6), 783e–789e. <https://doi.org/10.1097/PRS.0000000000000248>